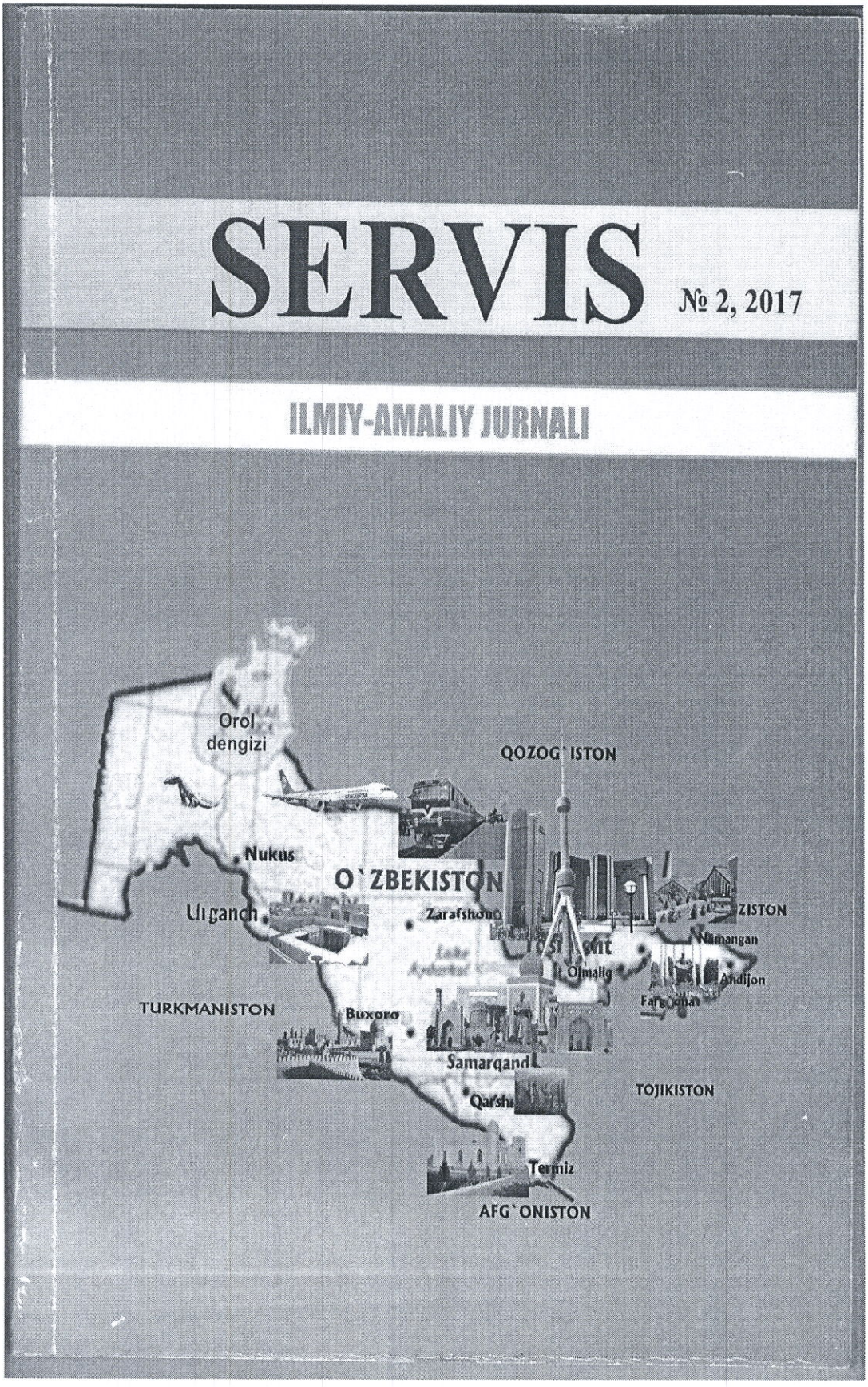
SERVIS
№ 2, 2017
ILMIY-AMALIY JURNALI
Orol dengizi
QOZOG`ISTON
Nukus
O`ZBEKISTON
Urganch
Zarafshon
ZISTON
Namangan
Olmaliq
Andijon
TURKMANISTON
Buxoro
Samarqand
TOJIKISTON
Qarshi
Termiz
AFG`ONISTON

МУНДАРИЖА

НАЗАРИЯ ВА МЕТОДОЛОГИЯ	
М.Қ.Пардаев Инсон манфаатларини ифодаловчи кўрсаткичлар ва уларни баҳолаш йўллари	4
Ж.С.Файзиев, Ш.Ж.Файзиев Инновацион лойиҳаларнинг тавсифлари	8
С.Ў.Ҳусенов Инсон капиталини такрор ишлаб чиқариш ва унда оиланинг ўрни	12
Ш.С.Шарифов Аҳоли бандлигини ташкил этиш ва бошқаришнинг замонавий назарий-методологик йўналишлари	16
ХИЗМАТЛАР ХАВФСИЗЛИГИ	
С.М.Раҳмонов Амир Темур салтанатида давлат хавфсизлиги хизмати масалалари	21
ХИЗМАТ КЎРСАТИШ ВА СЕРВИС	
Ж.С. Файзиев Овқатланиш корхоналаридаги замонавий хизмат кўрсатиш технологиялари	26
О.М.Пардаев, М.Ташев Агрокластер: маҳсулотларни сақлаш ва сотиш билан боғлиқ хизматлар самарадорлигини ошириш имкониятлари	30
И.И.Файзиева Аҳолига маиший хизмат кўрсатиш: муаммолар ва истиқболлар	35
З.С.Артиков Савдо иқтисодиёти муаммолари ва уни ўрганишнинг ўзига хос хусусиятлари	39
С.Б.Бобоқулов Коммунал хизмат кўрсатиш ҳудудий тизимини модернизациялашнинг асосий йўналишлари	43
С.А.Ташназаров Умумий овқатланиш хизматлари сифатини ошириш орқали уларнинг рақобатбардошлигини таъминлаш	49
С.Ш.Халилов Хизматлар экспортини кенгайтиришнинг маркетинг чора-тадбирлари	56
Ш.Д.Джуракулов Тижорий ва сиёсий рекламанинг ўхшашликлари ва фарқли жиҳатларига назарий ёндашув	60
ТУРИЗМ ВА МЕҲМОНХОНА ХЎЖАЛИГИ	
А.Ш.Бердимуродов, И.С.Тухлиев Эркин туристик ҳудудларни ривожлантиришда геоахборот тизимини қўллаш истиқболлари	67
Н.А.Усманова Меҳмонхона бизнесида хизматлар сифатини бошқариш	73

С.Ў.Ҳусенов – СамИСИ докторанти

ИНСОН КАПИТАЛИНИ ТАКРОР ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ВА УНДА ОИЛАНИНГ ЎРНИ

Оила соғлом экан – жамият мустаҳкам, жамият мустаҳкам экан –мамлакат барқарор
И.А.Каримов

Аннотация: мақолада инсон капитали ва уни такрор ишлаб чиқаришнинг мазмун-моҳияти ёритилган. Ундан ташқари инсон капиталини такрор ишлаб чиқаришда оиланинг ўрни ва роли изоҳлаб берилган.
Калит сўзлар: инсон капитали, оила, такрор ишлаб чиқариш, инсон капиталини такрор ишлаб чиқариш.

Бугунги кундаги глобаллашув жараёнлари, ахборот коммуникация технологиялари ва интернет асри, жаҳонда тобора кучайиб бораётган рақобат шароитида "**инсон капитали**" ҳал қилувчи аҳамият касб этиб бормоқда.Бу ҳақиқатнинг Республикамиз мустақилликка эришган дастлабки даврлардан эътироф этилиб, жаҳонда қиёси бўлмаган "Кадрлар тайёрлаш миллий модели"нинг қабул қилинганлиги мамлакатимизнинг бугунги тараққиётида ўз аксини топмоқда.

Ҳозирги кунда иқтисодчилар инсон капитали бўйича олиб борилаётган изланишларга мувофиқ одамлар ўзларига инвестиция киритиб, имкониятларини кенгайтиришлари, давлат эса инсон капиталини бойитиш учун маблағ сарфлаб, миллий даромадни кўпайтириши мумкин, деган хулосага келишмоқда. Бундай инвестицияларнинг самарадорлиги сарф қилинган маблағларнинг меҳнат унумдорлиги ортиши ва иш ҳақи кўпайиши орқали қопланишида ўз ифодасини топмоқда. Демак, инсон капиталини мамлакат иқтисодий ривожланишида таъсири сезиларли даражада каттадир. Айнан инсон капиталини иқтисодиётга таъсирини баҳолаш борасида америкалик иқтисодчи олим Р.Лукасни олиб борган тадқиқотлари ўз самарасини берган. У мамлакатларнинг XX аср сўнгги 10 йиллик кўрсаткичларини ўрганиб чиқди ва ишчиларнинг қобилиятларини комплекс тарзда баҳолашда "хизматларни баҳолаш" методидан фойдаланди. Ишчилар салоҳияти натижаларини уларнинг маошлари орқали баҳолади. Р.Лукас ўз изланишларида инсон капиталининг иқтисодий ривожланишдаги аҳамиятини кўрсатиб исботлаб берди. Олим иқтисодиётни ривожланиши инсон капиталини ривожланиши билан боғлиқ кўрсаткичлар ўзаро тўғри мутаносибликка эга, деган хулосага келди[1].

Ҳозирги ахборотлашган жамиятда ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш соҳаларида инсон капитали ва унинг сифати етакчи омиллардан бири ҳисобланади. Шунинг учун инсон капиталини такрор ишлаб чиқариш билан боғлиқ тадқиқотлар ҳозирги куннинг долзарб масалаларидан бири бўлиб ҳисобланади. Аввало, инсон капиталини тақрор ишлаб чиқариш билан боғлиқ жараёнларни кўриб чиқишимиздан олдин "**инсон капитали**", "**ишлаб чиқариш**", "**такрор ишлаб чиқариш**", "**инсон капиталини такрор ишлаб чиқариш**" тушунчаларини мазмун-моҳиятини ўрганиб чиқиш мақсадга мувофиқдир. ***Инсон капиталибу*** – кишиларнинг ҳаётий неъматлари ҳисобланган товар ва хизматлар

[1] Lucas R. On the Mechanism of Economic Development // Journal of Monetary Economics. 1988. Vol. 22. P. 3-32.

озиқ-овқат, кийим-кечак, техника воситалари билан таъминлаш киради. ***Оиланинг демократик вазифасига*** – бунда оила наслни давомийлигини таъминлаш билан боғлиқ муҳим вазифани бажаради. Юқорида келтирилган вазифалар ичида энг муҳими демаграфик вазифадир. Ҳақиқатдан ҳам, оила наслни давом эттириш вазифасини бажармас экан оилада фарзанд туғилмайди, янги оилалар пайдо бўлмайди, натижада оила давом этмайди. Агарда оиланинг ижтимоий вазифаси ижоий бажарилса, яъни болада оилага, ота-онага, катталарга ҳурмат, ўзаро ёрдам каби ҳислатлар шаклланса, келажакда оила кургач, унинг ўзи ҳам фарзандларини худди шундай тарбиялашга интилади. Демак, янги оила, янги авлодни шаклланишида оиладаги ижтимоий муҳит, иқтисодий, демакрафик вазифаларни бажарилиши асосий омиллардан бўлиб ҳисобланади. Ҳозирги кунда Ўзбекистон ҳуқуқий демократик давлат ва фуқаролик жамияти барпо этиш йўлидан изчил ривожланиб бормоқда. Албатта бундай мақсад сари интилиш йўлида оилани ўрни муҳимдир. Мамлакатимизда оила институтини ривожланиши ва жамиятимизда оилани камол топиши йўлида асос бўладиган мустаҳкам қонунчилик тизими яратилган. Хусусан, Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида айни шу масалага бағишланган махсус боб мавжуд. Бу Ўзбекистон Конституциясининг XIVбоби бўлиб, у “Оила” деб номланган. Мазкур боб 4 та – 63-66- моддаларни ўз ичига олади. Конституциянинг 63 – моддасида қуйидаги ғоят муҳим юридик норма белгилаб қўйилган: “Оила жамиятнинг асосий бўғинидир ҳамда жамият ва давлат муҳофазасида бўлиш ҳуқуқига эга. Никоҳ томонларнинг ихтиёрий розилиги ва тенг ҳуқуқлилигига асосланади”. Албатта, оила мустаҳкам, соғлом бўлса, маҳаллада, элу юртда тинчлик-осойишталик, хотиржамлик ҳукм суриб мамлакат иқтисодиётининг барқарор ривожланиши таъминланади. Оила ижтимоий ишлаб чиқаришнинг барча фазаларида фаол иштирок этиб, иқтисодиётнинг соҳалари, тармоқлари томонидан яратилган товарлар ва хизматларни истеъмол қилибгина қолмай, уларни сифатли инсон капитали билан такрор ва такрор таъминлаб туради. Демак, оилани ижтимоий-иқтисодий ҳаётдаги аҳамияти жуда муҳим бўлиб ҳисобланади.

Инсон капитали такрор ишлаб чиқаришнинг илк босқичида у оилада яратилади. Ана шу босқич дастлаб инсон капиталини жамғарилиши деб юритилади. Дастлабки жамғарилиш бўлғуси инсон капитали соҳиби бўлмиш болани тўғилиб вояга етиши, тарбияланиши, билим олиши ва касбга эга бўлиши, ишга жойлшуви билан боғлиқ жараёнларни ўз ичига олади. Бу жараёнларга сарфланадиган харажатларни катта қисми оила бюджетидан сарфланади. Мамлакат иқтисодиётининг барқарор ривожланиб бориши сифатли инсон капиталига бўлган талабни ортишига олиб келади. Бу эса инсон капитали такрор ишлаб чиқаришда оила ва давлат томонидан харажатларни ортишига олиб келади. Инсон капиталига қилинган харажатлар оиланинг умумий истъемолига ҳам сезиларли даражада таъсир кўрсатади. Натижада инсон капиталига қилинган харажатларни ортиши оилада болалар сони оптималлаштиришга бу эса ўз-ўзидан инсон капитали сифатини яхшилайди. Буни эса янада яхшироқ тушунишимиз учун келтирилган жадвал маълумотларидан тегишли хулосалар чиқаришимиз, мақсадга мувофиқдир (1-жадвал).

Оилани инсон капитали такрор ишлаб чиқариш борасидаги тадқиқотлар ўтган асрнинг 60-70 йилларидан бошлаб жуда катта илмий тадқиқотлар олиб борилган. Хусусан, неоклассик йўналиш тарафдори америкалик олим Нобел мукофотини соҳиби Гэри Беккер томонидан “уй хўжалигининг янги иқтисодиёти” концепцияси ишлаб чиқди ва оилани ишлаб чиқариш функцияси хусусидаги

саволларга жавоблар оилада инсон капиталини такрор ишлаб чиқариш билан боғлиқ харажатларни оптималлаштириш билан боғлиқ тавсиялар ишлаб чиқишни имконини беради. Шуни алоҳида қайд этиш керакки ижтимоий нуқтаий назардан инсонни баҳоси ёки инсонни сифати бу инсон капитали билан боғлиқ кўрсаткич тизими билан белгилаш нотўғри бўлади, албатта.

Ҳозирги кунда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишларини қамраб олган Ҳаракатлар стратегиясида ҳам инсон капиталини такрор ишлаб чиқариш билан боғлиқ жуда катта кўламда чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Жумладан, аҳолининг реал пул даромадларини ва харид қобилиятини ошириш, кам таъминланган оилалар сонини камайтириш, янги иш ўринларини яратиш ҳамда аҳолининг, энг аввало ўрта махсус ва олий ўқув юртлари битирувчилари бандлигини таъминлаш, оила саломатлигини мустаҳкамлаш, оналик ва болаликни муҳофаза қилиш, оналар ва болаларнинг сифатли тиббий хизматдан фойдаланишни кенгайтириш, ихтисослаштирилган ва юқори технологияларга асосланган тиббий ёрдам кўрсатиш сифатини ошириш, оилаларни арзон уй-жойлар билан таъминлаш ва хоказолар.

С.У.Хусенов **Воспроизводство человеческого капитала, значение ироль семьив данном процессе** **Аннотация:** в статье описывается сущность человеческого капитала и его воспроизводство. Более того, объясняется значение и роль семьи в воспроизводстве человеческого капитала. **Ключевые слова**: человеческий капитал, семья, воспроизводство, воспроизводство человеческого капитала.	**S.U.Husenov** **Reproduction of human capital and the role of familyin it** **Abstract:** The article describes the essence of human capital and its reproduction. Besides that, the role and role of the family in the reproduction of human capital is explained. **Keywords:**human capital, family, reproduction, reproduction of human capital.

Ш.С.Шарифов– СамДУ таянч докторанти

АҲОЛИ БАНДЛИГИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ВА БОШҚАРИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ НАЗАРИЙ-МЕТОДОЛОГИК ЙЎНАЛИШЛАРИ

Аннотация: ушбу мақолада аҳоли бандлигини таъминлаш ва бошқариш бўйича турли хил назарий ёндашувлар таҳлили келтирилган бўлиб, улар асосида мамлакатимизда аҳоли бандлигини ташкилий жиҳатлари ва уни бошқаруви бўйича муаллиф томонидан назарий хулоса ва таклифлар келтирилган.
Калит сўзлар: меҳнат бозори, бандлик, тўлиқ бандлик, самарали бандлик, бандлик динамикаси, бандлик даражаси, бандлик механизми, бандликни бошқариш, меҳнат қиймати, меҳнатга талаб ва таклиф, иш ҳақи, ишсизлик.

Бозор иқтисодиётини амал қилиши ва ривожланиши унинг элементлари бўлмиш меҳнат бозори, бандлик, ишсизлик кабиларни амал қилишини тақозо этади. Бу ҳолат ҳукуматимизтомонидан қабул қилинган ҳуқуқий-меъёрий ҳужжатларда ҳам ўз аксини топган. Аммо, юқорида таъкидланган иқтисодий категорияларнинг методологик асослари аниқ ва мақсадга мувофиқ ҳолда ишлаб чиқилмаган. Бу ҳол албатта мамлакатимизда бандликни ривожлантиришга, уни самарали ташкил этишга ўз таъсирини кўрсатади. Илмий адабиётларда бандлик